

på markedet, hvor flyttefirmaer, professionelle babysittere og gartnere mod betaling ville udføre disse opgaver, men pointen her er, at i det civile samfund løses alle disse opgaver gennem de frivillige sociale relationer, mennesker har med hinanden. Behovsopfyldelsen sker i form af en gensidighed og et aktivt medborgerskab, hvor vi mennesker frivilligt hjælper hinanden af personlige, følelsesmæssige, solidariske eller moralske grunde.

Hvor regler, systematik, konkurrence, penge og fornuft præger både markedet og staten, så er reglerne i det civile samfund grundlagt på langt mere uformelle normer og forventninger. Det betyder også, at der simpelthen er behov, der næsten kun kan blive tilfredsstillet i det civile samfund. For eksempel kan behovet for følelsesmæssig forståelse, omsorg, kærlighed og trøst bedst tilfredsstilles i de nære sociale relationer såsom kæresteforhold, ægteskabet, familien og venner.

Det civile samfund er ikke forpligtet til at løse sociale og økonomiske opgaver eller tilfredsstille bestemte behov i det danske samfund. Kirkens Korshærs varmemestuer, Red Barnets lektiehjælp, en fodboldtræner for miniputterne i Vejle, ens kammerater og Ældre Sagens besøgsvenner er dog alle eksempler på dele af civilsamfundet, hvor ildsjæle bidrager til at gøre hverdagen bedre for andre i samfundet og tilfredsstille andres behov, særligt de svage grupper i samfundet. Civilsamfundet udfylder således en meget vigtig rolle i samfundet og særligt i de forhold, hvor markedet og staten ikke er i stand til at løse problemerne.

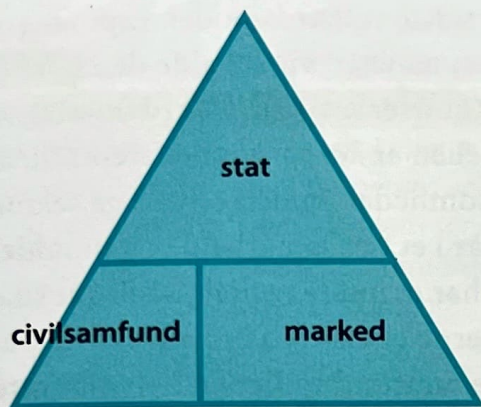
Grænsen mellem, hvad der hører til civilsamfundet, markedet og staten, er dog ikke altid tydelig, og nogle gange kan den endda være flydende. For eksempel kan omsorgsopgaver godt løses i alle tre arenaer. Hvis vi for eksempel smadrer korsbåndet i knæet under en fodbold- eller håndboldkamp, træder de andre spillere til og hjælper med at få ringet efter en ambulance og til vores familie. Som regel vil en af vores holdkammerater tage med på hospitalet og hjælpe, hvor det er muligt. Det vil være det civile samfund, som handler. Staten træder til i forbindelse med ambulancen og hospitalsydelse og sørger for, at knæet kommer i orden igen. Når vi skal forlade hospitalet, kan vi via markedet købe en behovstilfredsstillelse ved at betale for en taxa hjem fra hospitalet, og vi kan også lige købe lidt takeaway-mad med, så vi ikke skal tænke på det, når vi kommer hjem. Som vi kan se, spiller hver af de tre samfundsarenaer en rolle for den enkelte borgers opfyldelse af velfærdsbehov.

Herunder vil vi se på de tre velfærdsmodeller og illustrere, hvordan den offentlige sektor, markedet og civilsamfundet spiller forskellige roller i de forskellige velfærdsmodeller.

Den universelle (socialdemokratiske) velfærdsmodel

Esping-Andersen har i sin forskning påvist, at den danske velfærdsmodel er inspireret af den socialdemokratiske ideologi. *Socialdemokratisme* tager udgangspunkt i, at det kapitalistiske samfund skal ændres gennem demokratiske reformer. Socialdemokrater argumenterer derfor

Figur 9.3 Den universelle velfærdsmodel

for en blandingsøkonomi, hvor staten blander sig i markedet for at sikre alle borgere mulighed for rimelige livsbetingelser.

Alle borgere har de samme rettigheder i den **universelle (socialdemokratiske) velfærdsmodel**, og alle betaler skat og afgifter, men som bekendt ikke lige meget, da vi i Danmark har et progressivt skattesystem – se kapitel 8. Den høje beskatning af særligt de højere indkomster i samfundet sikrer en høj grad af omfordeling. Denne omfordeling kalder vi også for "Robin Hood-princippet", fordi der tages fra de rigeste og gives til de fattigste. Den omfattende omfordeling i den universelle velfærdsmodel forsøger at udligne de økonomiske forskelle mellem de sociale grupper, samt skabe reelt lige muligheder for alle borgere i samfundet. Det er kendetegnende for den socialdemokratiske inspirerede universelle velfærdsmodel, at den offentlige sektor spiller en central rolle for at sikre borgerne velfærd. Det sker i form af universel (for alle) tildeling af en række overførsler, for eksempel folkepension, men også velfærdsgoder som gratis uddannelse, ældrehjælp, sundhed, biblioteksadgang osv.

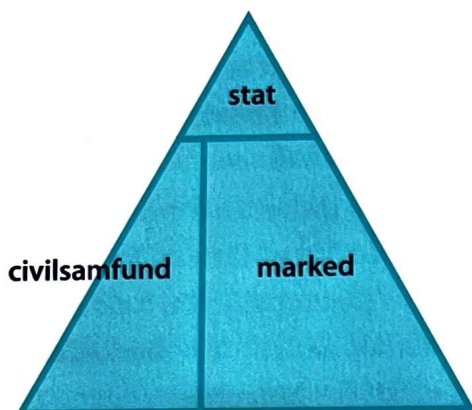
Den universelle velfærdsmodel findes hovedsagelig i de skandinaviske lande.

Den residuale (liberalistiske) velfærdsmodel

I andre lande indrettes fordelingen af velfærd anderledes. Den velfærdsmodel, der er i for eksempel USA, kaldes *liberalistisk*, blandt andet fordi markedet er helt centralt for borgernes adgang til støtte og velfærdsydelse. *Residual* betyder 'resterende' eller 'tilbageblevne'. I den **residuale (liberalistiske) velfærdsmodel** skal den offentlige sektor kun gribe ind i markedet og hjælpe de allersvageste borgere. Som hovedregel skal borgerne nemlig sikre deres egen velfærd via markedet. Det kan borgerne for eksempel gøre ved at købe en forsikring af et forsikringselskab. På den måde kan den enkelte borger selv vurdere, hvilke behov og ressourcer han eller hun har, og derefter selv købe sig adgang til socialt sikkerhedsnet og velfærdsydelse, hvis man altså har råd til det.

Den offentlige sektor i den residuale velfærdsmodel er dermed mere passiv end i den universelle (socialdemokratiske) velfærdsstat. For det første omfordeler den i mindre grad. Når borgerne selv køber de fleste af deres velfærdsydelse, skal den offentlige sektor kun give overførsler til den del af befolkningen, der ikke selv kan købe velfærd på markedet. For det andet er skatten typisk lavere i stater med residuale velfærdsmodeller. Når skatten er lav, og fokus er på markedet, betyder det også, at den offentlige sektors serviceydelser ikke er af samme kvalitet som den private sektors serviceydelser. Den offentlige sek-

Figur 9.4 Den residuale velfærdsmodel

tor i residuale velfærdsstater skal altså ikke finansiere samme mængde overførsler og serviceydelser som i universelle velfærdsstater. Vigtigt at pointere er dog, at der findes et minimum af velfærdsydelser i den residuale velfærdsmodel, for eksempel gratis grundskole og adgang til offentlige hospitaler, om end kvaliteten i de offentlige skoler og hospitaler slet ikke er lige så god som på de private skoler og hospitaler.

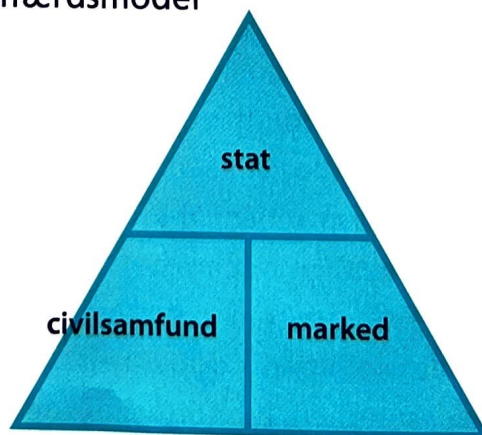
Et væsentligt udgangspunkt for den liberalistiske tankegang er, at markedet skal fungere så frit som muligt. Derfor er målet i den residuale velfærdsmodel, at den offentlige sektor ikke hindrer markedsøkonomien i at virke optimalt. Man kan sige, at den offentlige sektor ikke bør forstyrre markedet, og den skal holde sig fra at løse problemer, som borgerne selv kan løse. På den måde giver den residuale (liberalistiske) velfærdsmodel mest muligt initiativ til borgerne selv, hvilket gør modellen stærkt individorienteret. Omfordeling og serviceydelser er forbeholdt de svageste, og den offentlige sektor er ikke et serviceorgan for alle borgere.

Den korporative (konservative) velfærdsmodel

Den sidste velfærdsmodel, Esping-Andersen nævner, vil vi kalde den **korporative (konservative) velfærdsmodel**. At modellen er *korporativ*, refererer til, at virksomheder og den offentlige sektor indgår i et tæt samarbejde og umiddelbart har et interessefællesskab i at sikre borgerne et vist velfærdsniveau. Også det civile samfund spiller en betydningsfuld rolle i den korporative velfærdsmodel, særligt i forbindelse med velfærdsopgaver, der knytter sig til familien, for eksempel børnepasning, men også pasning af familiens ældre.

At modellen er *konservativ*, hænger netop sammen med, at modellen tildeler civilsamfundet, for eksempel kirken, familien og lokale fællesskaber, en helt central rolle. Og som bekendt anskuer den konservative ideologi familien og kirken som nogle af samfundets grundpiller. Overordnet set er familien den centrale enhed i denne velfærdsmodel. Familien skal først forsøge at tage sig af problemerne og de svageste, og hvis familien ikke kan løse opgaven, er det velgørende organisationer, der overtager opgaven.

Figur 9.5 Den korporative velfærdsmodel

Figur 9.6 Sammenligning af de tre velfærdsmodeller

	Den universelle (socialdemokratiske) velfærdsmodel	Den residuale (liberale) velfærdsmodel	Den korporative (konservative) velfærdsmodel
Statens rolle. <i>I hvor høj grad skal staten sikre borgernes velfærd?</i>	I høj grad. Staten skal i høj grad sikre borgernes velfærd igennem serviceydelser og omfordeling via skatten	I mindre grad. Staten skal have en tilbagetrukket rolle og kun støtte dem, der ikke kan klare sig på markedet	I nogen grad. Staten skal spille en tilbagetrukket rolle og støtte dem på arbejdsmarkedet via tilskud, og kun sikre de borgere, der står uden for arbejdsmarkedet, og som ikke får hjælp af civilsamfundet
Markedets rolle. <i>I hvor høj grad skal markedet sikre borgernes velfærd?</i>	I mindre grad. Fri markedsøkonomi har visse negative konsekvenser og kan i mindre grad varetage borgernes velfærd	I høj grad. Borgerne kan selv sammensætte deres velfærdsordninger via private forsikringer, så de passer til deres egne individuelle behov	I nogen grad. Markedet kan i nogen grad løse borgernes behov for velfærd gennem forsikringsordninger. Specielt for borgere, der er tilknyttet arbejdsmarkedet
Civilsamfundets rolle. <i>I hvor høj grad skal civilsamfundet sikre borgernes velfærd?</i>	I mindre grad. Hver eneste borgers velfærd betragtes som et offentligt anliggende, og civilsamfundet spiller kun en rolle på udvalgte områder i Danmark	I nogen grad. Dem, der ikke har en privat forsikring, må ikke sjældent søge støtte i civilsamfundet, da de offentlige ydelser ofte er utilstrækkelige	I høj grad. De borgere, der står uden for arbejdsmarkedet og ikke er forsikrede gennem familierelationer eller lignende, må søge støtte i civilsamfundet, fordi statens ydelser er små
<i>Hvilke borgere tildeles sociale velfærdsydelser?</i>	Alle borgere	De svageste	Dem, der er på arbejdsmarkedet
<i>Hvilke lande har elementer af velfærdsmodellerne?</i>	Skandinaviske lande, for eksempel Danmark og Sverige	USA, Irland, UK	Centraleuropa, for eksempel Italien, Spanien, Portugal, til dels Tyskland, Østrig og Frankrig

Det korporative element i modellen er kendetegnet ved, at *arbejdsmarkedstilknudning* har en central betydning. Borgerne er hovedsagelig forsikrede gennem deres arbejdsplads. Sociale forsikringer er obligatoriske på arbejdsmarkedet, så alle med et job har sociale rettigheder i

form af forsikringer mod eksempelvis indtægtstab ved fyring eller i form af sygeforsikringer. Finansieringen af sociale forsikringer betales på den måde af borgerne og virksomhederne, men den offentlige sektor yder ofte også betragtelige tilskud til disse. De borgere, der står

uden for arbejdsmarkedet, har ikke samme adgang til social sikring, men er afhængige af andre familiemedlemmers indkomst og forsikringer. Ofte forsikres hele familien på samme forsikring, og dermed er det også hele familien, der tildeles de sociale ydelser – ikke individet, som i de andre velfærdsmodeller. Det vil sige, at hvis et familiemedlem har et job, så har det stor betydning for hele familiens mulighed for velfærdsservice og ydelser. De borgere, der ikke har tilknytning til arbejdsmarkedet og heller ikke har familiemedlemmer, der kan hjælpe, er derimod de mest udsatte borgere i lande med korporative (konservative) velfærdsmodeller.

På linje med den residuale (liberalistiske) velfærdsmodel spiller den offentlige sektor dermed en mindre rolle i samfundet end i den universelle (socialdemokratiske) velfærdsmodel. Det betyder, at arbejdsmarkedet og civilsamfundet har en fremtrædende rolle i samfund med korporative (konservative) velfærdsmodeller. De sociale rettigheder er differen-

tierede, hvilket betyder, at forskellige borgere har forskellige muligheder for at få sociale ydelser og velfærdsservice.

9.3 Velfærdsstatens udfordringer

Som afslutning på bogen vil vi i de næste afsnit lægge op til diskussion af den danske velfærdsstats fremtid. Her vil vi præsentere en række af de udfordringer, som den danske velfærdsstat står over for i de kommende år. Dernæst vender vi os mod begrebet konkurrencestat og debatten om, at den danske velfærdsstat er i en forandringsproces i retning af en konkurrencestat. Som det fremgår af figur 9.7, er der en lang række udfordringer, som den danske velfærdsstatsmodel står over for, og for at forsimple undersøgelsen af disse har vi valgt at kategorisere dem i form af interne (forhold internt i Danmark) og eksterne (forhold, der findes uden for Danmarks grænser og kan påvirke velfærdsmodellen) udfordringer.

Figur 9.7 Udfordringer for den danske universelle velfærdsstatsmodel

